

MOTIVOIVAN HAASTATTELUN KÄYTTÖ LÄHISUHDE- VÄKIVALTATYÖSSÄ

Iiris Virkki
Kandidaatintutkielma
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Iiris Virkki	
Työn nimi Motivoivan haastattelun käyttö lähisuhdeväkivaltatyössä	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Kevät 2024	Sivumäärä 30
Tiivistelmä <p>Tässä kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tarkastelen, kuinka motivoivan haastattelun menetelmää voidaan hyödyntää lähisuhdeväkivaltatyössä muutosmotivaation vahvistamiseen. Tutkielmani teoreettinen viitekehys muodostuu Prochaskan & DiClementen kehittämästä transteoreettisesta muutosvaihemallista, joka esittää ihmisen terveystyöskäytymisen muutoksen tapahtuvan tiettyjen vaiheiden kautta. Muutosvaihemalli käsittää muutoksen eri vaiheiksi esiharkinnan, harkinnan, valmistautumisen, toiminnan ja ylläpidon. Aineistoni koostuu Proquestin Social Services Abstracts -tietokannasta haetuista tieteellisistä artikkeleista, jotka käsittelevät motivoivan haastattelun käyttöä väkivaltaa tekevien tai kokevien kanssa tehtävässä lähisuhdeväkivaltatyössä.</p> <p>Motivoiva haastattelu on asiakkaan ja ammattilaisen väliseen yhteistyöhön perustuva asiakaslähtöinen menetelmä, jonka avulla tavoitellaan haitallisen käyttäytymisen muuttamista. Tutkielmani tulokset osoittavat motivoivan haastattelun soveltuvan niin lähisuhdeväkivaltaa tekevien kuin lähisuhdeväkivaltaa kokevien muutosmotivaation vahvistamiseen muutosprosessin eri vaiheissa. Menetelmän avulla voidaan auttaa asiakasta tarkastelemaan omia toiveita ja asettamaan tavoitteita, joita kohti tämä voi edetä omassa tahdissa. Motivoiva haastattelu voi auttaa väkivallan tekijöitä tunnistamaan ristiriitoja toiveidensa ja käyttäytymisensä välillä, vähentää väkivaltaisen käytöksen kiistämistä sekä edistää vastuunottoa. Väkivallan uhrien kohdalla menetelmä voi auttaa uhreja voimaantumaa, vähentämään väkivaltaiseen suhteeseen jäämiseen liittyvää ambivalenssia ja auttaa tekemään sekä ylläpitämään turvallisuutta lisääviä valintoja. Muutosvalmiuden huomioiminen hoidossa voi vahvistaa kokemusta tuensaannista ja täten tukea hoidon jatkamista. Motivoiva haastattelu tarjoaa tukea muutoksen tarpeellisuuden arvioimiseen, valmisteluun, toteutukseen ja ylläpitoon.</p>	

Asiasanat lähisuhdeväkivalta, parisuhdeväkivalta, perheväkivalta, pahoinpitely, motivoiva haastattelu, transteoreettinen muutosvaihemalli, muutosmotivaatio
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto
Muita tietoja Ohjaaja Linda Majander

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Kirjallisuuskatsaukseen valitut artikkelit.....	14
--	----

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	LÄHISUHDEVÄKIVALTA.....	3
2.1	Lähisuhdeväkivallan muodot ja piirteet.....	3
2.2	Lähisuhdeväkivallan sukupuolistuneisuus	4
3	MOTIVOIVA HAASTATTELU	7
3.1	Motivoivan haastattelun tavoitteet.....	7
3.2	Muutospuhe ja ambivalenssi.....	8
4	TRANSTEOREETTINEN MUUTOSVAIHEMALLI.....	11
5	TUTKIELMAN TOTEUTUS JA TIEDONHAKU.....	13
6	MOTIVOIVA HAASTATTELU LÄHISUHDEVÄKIVALTATYÖSSÄ.....	17
6.1	Autonomia ja vastuu	17
6.2	Muutosvalmiuden huomioiminen	20
6.3	Sisäisen motivaation edistäminen	22
7	POHDINTA.....	24
	LÄHTEET	27
	Aineisto	27
	Tutkimuskirjallisuus	28

1 JOHDANTO

Motivoiva haastattelu on laajalti käytössä sosiaali- ja terveydenhuollossa, ja siihen liittyvää tutkimusta on paljon. Suomenkielistä tutkimusta motivoivan haastattelun käytöstä lähisuhdeväkivaltatyössä ei kuitenkaan juuri ole, vaikka lähisuhdeväkivalta on Suomessa merkittävä yhteiskunnallinen ongelma, joka uhkaa etenkin naisten turvallisuutta ja hyvinvointia. Tilastokeskuksen (2020) mukaan vuonna 2019 Suomessa viranomaisten tietoon tulleista lähisuhdeväkivaltarikosten uhreista 76,8 % oli naisia.

Lähisuhteessa tapahtuva väkivalta on konfliktissa lähisuhteeseen liitettyjen hyvien ominaisuuksien kanssa. Lähisuhteeseen yhdistetään tyypillisesti positiivisia ja hyvää oloa tuottavia piirteitä, joihin väkivalta aiheuttaa särön. Suhteeseen on saatettu liittää sellaisia positiivisia ominaisuuksia, kuten luottamus, turva, läheisyys ja kiintymys. Nämä ominaisuudet saattavat olla totta väkivallan kokijalle väkivaltaisen teon jälkeenkin, mutta niiden rinnalle syntyy väkivallan kokemisen myötä myös turvattomuutta, pelkoa ja häpeää. Luottamuksellisena pidetyn suhteen sisällä tapahtuvaan väkivaltaan liittyvä häpeä ja syyllisyyden tuntemukset vaikeuttavat väkivallasta kertomista. (Piippo 2022, 48–49.)

Tarkastelen tässä kandidaatintutkielmassa motivoivan haastattelun käyttöä lähisuhdeväkivaltatyössä. Tutkimuskysymykseni on, kuinka motivoivaa haastattelua voidaan käyttää muutosmotivaation vahvistamiseen lähisuhdeväkivaltatyössä. Lähisuhdeväkivaltaan haetaan tavallisesti apua sosiaali- ja terveydenhuollosta (Piippo

2022, 51), minkä vuoksi aihe on tärkeä myös sosiaalityön näkökulmasta. Sosiaalityötä tehdään niin väkivaltaa käyttävien kuin sitä kokeneiden kanssa.

Motivoiva haastattelu on tutkitusti tehokas menetelmä, jonka tavoitteena on tukea sisäisen motivaation heräämistä ja auttaa asiakasta ratkaisemaan muutokseen liittyvää ambivalenssia. Ammattilainen pyrkii kulkemaan asiakkaan rinnalla kohti pysyvää muutosta, painostamatta kuitenkaan asiakasta muutokseen. Motivoiva haastattelu soveltuu etenkin sellaisten asiakkaiden kanssa työskentelyyn, jotka ovat vasta muutosprosessin alkuvaiheissa, eivätkä vielä valmiit varsinaisen muutoksen tekemiseen. (Miller & Rollnick 2013.) Motivoivan haastattelun voidaan katsoa olevan yhteensopiva Prochaskan ja DiClementen 1980-luvulla kehittämän transteoreettisen muutosvaihemallin kanssa, jota käytän tutkielmani viitekehyksenä.

2 LÄHISUHDEVÄKIVALTA

2.1 Lähisuhdeväkivallan muodot ja piirteet

Lähisuhdeväkivallan muodot voidaan jakaa seksuaaliseen, taloudelliseen, digitaaliseen, uskonnolliseen, henkiseen ja fyysiseen väkivaltaan (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2023). Henkisen väkivallan muodoista erityisen vahingoittavaa on pakottava kontrolli, jossa on kyse toisen ihmisen itsemääräämisoikeuden rajoittamisesta (Hieta-mäki ym. 2023). Pakottavassa kontrollissa esiintyy useita toistuvia väkivaltaisia tekoja, jotka voivat sisältää myös fyysistä voimankäyttöä (Walby ym. 2017, 58–99). Pakottavan kontrollin taktiikoita ovat muun muassa toisen ajankäytön tarkkailu, kontrollointi, perustarpeiden riisto, uhkailu, seksuaalisesti pakottava käytös sekä uhrin eristäminen muista (The Crown Prosecution Service 2023).

Muita lähisuhdeväkivallan muotoja ovat etenkin huoltajuuskiistoissa esiintyvä vieraannuttaminen sekä vaino. Lapsen vieraannuttamisella voidaan tarkoittaa prosessia, jossa toinen lapsen vanhemmista joko tarkoituksellisesti tai tahattomasti vaikeuttaa käytöksellään lapsen ja toisen vanhemman vuorovaikutussuhteen ylläpitoa tilanteessa, jossa ei ilmene merkkejä siitä, että vieraannuttamisen kohteena ollut vanhempi olisi lapselle vahingoksi (Laitinen ym. 2017, 89). Vainossa tekijä saattaa esimerkiksi hyödyntää uhrin lähisuhteita sekä käyttää erilaisia vakoiluohjelmia tai GPS-paikkannusta uhrin seuraamisessa ja tämän arjen tarkkailussa (Laitinen ym. 2017, 163–165).

Vaino sisältää samoja piirteitä kuin tavallisesti parisuhdeväkivaltakin. Keskeisiä piirteitä ovat tekijän käytöksen vaihtelu lämpimän ja uhkaavan välillä sekä väkivallan normalisoituminen. Tekijä kaventaa vainotun elinpiiriä kontrolloinnilla ja vaikeuttaa niin avun hakemista kuin saamista. (Laitinen ym. 2017, 28.)

Vaikka lähisuhdeväkivalta on useimmiten parisuhdeväkivaltaa (Ensi- ja turvakotien liitto & Kainulainen 2006, 16–17), voi sitä esiintyä myös muussa lähisuhteessa. Lähisuhdeväkivallalle tyypillisiä ominaisuuksia ovat väkivallan toistuvuus sekä ylisukupolvisuus (Attila ym. 2023, 10). Tutkimustulokset viittaavat siihen, että lapsuudessa koetulla tai todistetulla vanhempien välisellä väkivallalla on yhteys myöhemmin elämässä koettuun parisuhdeväkivaltaan (Attila ym. 2023, 35).

Päätin tässä tutkielmassa käsitellä yleisesti kaikkea lähisuhdeväkivaltaa, enkä rajannut aineistoja koskemaan vain tiettyjä lähisuhdeväkivallan muotoja. Valitsin näin, koska väkivallan eri muodot saattavat esiintyä samanaikaisesti (ks. Esim. Walby ym. 2017, 58) ja esimerkiksi fyysinen väkivalta voidaan käsittää samanaikaisesti myös henkisenä väkivaltana (Piippo 2022, 39). Väkivalta voi myös ajan kuluessa muuttaa muotoaan, minkä lisäksi sillä on pitkittyessään tapana voimistua (Piispa & Heiskanen 2017; Naisten linja ei pvm.). Eri muotojen samanaikainen tai lähekkäinen esiintyvyys ilmenee myös suomalaisnaisten kertomuksista: parisuhteen aikana tai sen jälkeen seksuaaliväkivaltaa kokeneista naisista 25 % kertoi tulleen vainotuksi ja 77 % raportoi kokeneensa uhkailua kumppaninsa taholta (Attila ym. 2023, 67). Naisten kertomukset osoittavat myös sen tosiasian, ettei seurustelusuhteen päättyminen välttämättä tarkoita väkivallan loppumista.

2.2 Lähisuhdeväkivallan sukupuolistuneisuus

Väkivalta voi kohdistua kehen vain, ja yhtä lailla sitä voi myös käyttää kuka tahansa sukupuolesta riippumatta (Piippo 2022, 37). Väkivallan muodoissa ja vakavuudessa on kuitenkin tutkitusti eroja sukupuolten välillä (Dobash & Dobash 2004, 343–345; Walby ym. 2017, 57). Tyypillisimmin perheissä, parisuhteissa ja eroissa tapahtuvassa

aikuisten välisessä väkivallassa tekijänä on mies ja kohteena nainen tai lapset (Hearn 2013, 161).

Vuonna 2021 toteutetun tutkimuksen mukaan jopa 34 % 16–74-vuotiaista suomalaisnaisista oli joutunut elämänsä aikana kumppaninsa fyysisen väkivallan kohteeksi. 18–74-vuotiailla miehillä vastaava osuus oli 18 %. Seksuaaliväkivaltaa oli naisista kokenut 43 % ja miehistä 12 %. 16–17-vuotiaista tytöistä, joilla oli seurustelukemusta, lähes puolet oli kohdannut kumppanin tekemää fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa. (Attila ym. 2023, 8–9.) Vuoden 2017 tasa-arvobarometrin mukaan 56 % alle 35-vuotiaista naisista oli kokenut seksuaalista ahdistelua kahden edellisen vuoden aikana (Attila ym. 2018, 34). Suurin osa seksuaaliväkivallasta kohdistuu naisiin, mutta huomionarvoista on, että myös nuoret miehet raportoivat seksuaaliväkivallan olevan melko yleistä. Erityisesti naisiin kohdistuva seksuaaliväkivalta on usein todella vakava, mutta siitä huolimatta merkittävä osa seksuaaliväkivallasta jää yhä viranomaisilta piiloon. (Attila ym. 2023, 70.)

Myös sukulaisten tekemän väkivallan kohteeksi joutumisessa oli huomattavia eroja sukupuolten välillä. Parisuhteen ulkopuolista väkivaltaa 15 ikävuoden jälkeen kokeneista naisista 17 % ja miehistä 9 % oli kokenut sukulaisen tekemää fyysistä väkivaltaa. Naisista 24 % ja miehistä 6 % oli kokenut uhkailua sukulaisen taholta. Parisuhteen ulkopuolisen väkivallan tekijät ovat naisten kohdalla useammin läheisiä ihmisiä ja sukulaisia, kun taas miesten kohdalla tekijät ovat useimmiten tuntemattomia tai vain heikosti tunnettuja. (Attila ym. 2023, 51.) Terve Suomi -tutkimuksen mukaan henkinen ja fyysinen lähi- ja parisuhdeväkivalta koskettaa useammin nuoria ja keskiikäisiä naisia (Hietämäki ym. 2023).

Lähisuhdeväkivalta jää harvoin yksittäiseen tekoon. Vuoden 2021 tutkimuksen tulokset osoittavat etenkin naisten kohdanneen väkivallan kierrettä, jossa väkivalta on toistuvaa ja monimuotoista. (Attila ym. 2023, 10.) Väkivallan kierteessä hyvät ja väkivaltaiset vaiheet vaihtelevat, mikä vaikeuttaa suhteesta lähtemistä. Ensimmäisessä vaiheessa jännitys kasvaa ja uhkan tunne lisääntyy. Tässä vaiheessa uhri tavalisesti pyrkii käytöksellään rauhoittelemaan väkivallan tekijää ja onnistuukin siinä hetken aikaa, mikä luo valheellisen kokemuksen kontrollista. Toisessa vaiheessa

kasaantunut jännite purkautuu väkivallantekona, mitä seuraa sovittelu ja mahdollinen anteeksi pyytely. Väkivallan tekijä osoittaa katumusta ja saattaa pahoitella käytöstään esimerkiksi lahjoilla tai lupauksilla muutoksesta. Myös tekijä itse saattaa uskoa lupaukseensa olla käyttämättä enää väkivaltaa. Väkivallaton vaihe tuottaa uhrille toiveen väkivallan loppumisesta sekä vahvistaa positiivisesti suhteessa pysymisestä. Aina tätä vaihetta ei kuitenkaan esiinny, ja jännite pysyy lähtötasoa korkeammalla, mikä merkitsee, että riski kuolemaan johtavaan väkivallantekoon on merkittävästi kohonnut. (Walker 2016, 94–98.) Pitkittyessään väkivalta kuluttaa uhrin voimavaroja ja heikentää kykyä hakea apua (Niemi ym. 2017).

3 MOTIVOIVA HAASTATTELU

3.1 Motivoivan haastattelun tavoitteet

Motivoiva haastattelu on Millerin ja Rollnickin kehittämä yhteistyöperustainen vuorovaikutusmenetelmä, jonka avulla voidaan työstää haitallisia toimintatapoja. Menetelmä on alun perin suunniteltu erityisesti rikollisten ja päihdeongelmaisten kanssa tehtävään työskentelyyn, mutta sitä voidaan hyödyntää myös muissa tilanteissa, joissa pyritään eroon haitallisesta käyttäytymisestä. Motivoivan haastattelun kohderyhmää ovat olleet etenkin sellaiset asiakkaat, joiden sitoutuminen tiettyyn elämäntyyliin on vaikeuttanut hoitoon sitoutumista ja muutoksen tekoon motivoitumista. (Payne 2020.)

Menetelmän perustana ovat ammattilaisen ja asiakkaan välinen tasavertainen vuorovaikutus ja kumppanuus, jonka tuella asiakas voi löytää motivaation muutoksentekoon. Kumppanuus rakentuu empatian, hyväksynnän ja myötätunnon kautta. Pääasiallisena tavoitteena on saada asiakas itse tunnistamaan muutoksen tarve ja pohdimaan erilaisia ratkaisuja muutoksen saavuttamiseksi. Ammattilainen aktivoi asiakkaan motivaatiota tarkastelemalla muutoksesta seuraavia mahdollisuuksia yhdessä asiakkaan kanssa. Tällä tavoin voidaan herättää asiakkaassa muutosmotivaatio. Motivoivalla haastattelulla tavoitellaan usein laaja-alaista elämäntyylin muutosta, mikä tekee menetelmästä erityisen houkuttelevan sosiaalityön kentällä. (Payne 2020.)

Motivoiva haastattelu soveltuu hyvin käytettäväksi sosiaalityössä, sillä sen periaatteet ovat linjassa sosiaalityön keskeisten periaatteiden kanssa. Yhteisiä periaatteita ovat muun muassa asiakkaan kunnioittaminen, osallisuuden edistäminen, voimaannuttaminen ja itsemääräämisoikeuden tukeminen. Vaikka kommunikointi on keskeinen osa sosiaalityötä, joskus perinteiset kommunikointimenetelmät eivät yksinään ole riittäviä ratkaisemaan asiakkaiden haastavia tilanteita. Ammattilaiset saattavat kokea olevansa vastuussa asiakkaidensa muutoksesta, ja toimivien kommunikointikeinojen puuttuessa ammattilaiset saattavat vihaisten, apaattisten tai muutoshaluttomien asiakkaiden kohdalla pyrkiä suostuttelemaan asiakasta tai jopa väitellä asiakkaan kanssa. Painostamisella ei kuitenkaan saavuteta haluttua lopputulosta, sillä asiakas valitsee lopulta ratkaisun, jonka ajattelee olevan itselleen paras. Asiakkaan autonomian kunnioittaminen puolestaan auttaa ehkäisemään resistanssia ja voi kannustaa asiakasta sitoutumaan ongelmanratkaisuun. (Hohman 2011, 1–6.)

Tavallisesti sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välinen vuorovaikutus rakentuu työntekijän esittämistä kysymyksistä ja ajatuksesta, että työntekijän rooli on asiantuntijana auttaa asiakasta ratkaisemaan tämän ongelma. Motivoivassa haastattelussa asiakas tuottaa valtaosan puheesta ja ammattilainen on tarkkailijan ja kuuntelijan roolissa. Motivoivan haastattelun toteuttaminen tarkoittaakin uudenlaisen kommunikointityylin opettelemista, jossa asiakkaat nähdään oman elämänsä asiantuntijoina ja päätöksentekijöinä. Ammattilaisen rooli on olla asiantuntijan sijasta pikemminkin opas, joka voi antaa tietoa ja neuvoja asiakkaan suostumuksella. Asiakkaalla itsellään ajatellaan kuitenkin olevan kaikki mitä muutoksen tekemiseen tarvitaan. (Hohman 2011, 4–14.)

3.2 Muutospuhe ja ambivalenssi

Motivoivan haastattelun alussa ihminen ei välttämättä näe vielä lainkaan syitä muutokselle. Alkuvaiheen keskustelussa ammattilainen ohjaa asiakasta tarkastelemaan, mikä tälle on arvokasta ja hyvää oloa tuottavaa (Miller & Rollnick 2013, 171–173). Keskustelussa keskitytään haluihin (*desires*), kykyihin (*abilities*), syihin (*reasons*) ja

tarpeisiin (*needs*). Näihin motivaatiota ruokkiviin teemoihin keskittymällä asiakas voi löytää itselleen mieluisia syitä muutokseen ja keinoja muutoksen tueksi. (Miller & Rollnick 2013, 171–173.) Alkuvaiheessa asiakkaan tuottama puhe on valmistelevaa muutospuhetta, sillä se ei vielä varsinaisesti indikoi muutoksen tapahtumista, mutta voi kuljettaa sitä kohti.

Muutokseen ja motivaatioon liittyy usein myös ristiriitaisia tuntemuksia, ja ihminen voi nähdä sekä syitä muutoksen puolesta että sitä vastaan. Yleensä ihmiset tiedostavat toimintansa haitallisuuden ja muutoksen tarpeellisuuden, mutta ovat samaan aikaan joko tyytyväisiä nykytilanteeseen tai aiemmin epäonnistuneet muutoksen tekemisessä. Ambivalentissa muutospuheessa esiintyy niin muutosta puoltavia (*change talk*) kuin sitä vastustaviakin argumentteja (*sustain talk*), tavallisesti jopa saman virkkeen sisällä. (Miller & Rollnick 2013, 6–7.) Ambivalenttien asiakkaiden kanssa työskennellessä ulkopuoliset paineet ovat harvoin riittävä syy muutoksen ylläpitoon. Ulkopuolinen paine voi sysätä ihmisen kohti muutosta, mutta muutoksen pysyvyyden säilyttämiseksi on tärkeää, että ihminen itse rakentaa päätökseen liittyvää varmuutta ja vahvistaa muutoshaluaan. (Payne 2020.) Muutoksentekeä voidaan tukea itseluottamusta vahvistavan puheen kautta. Tämä tapahtuu esimerkiksi avoimilla kysymyksillä, jotka keskittyvät asiakkaan käsityksiin omista kyvyistä ja ratkaisutaidoista. Keskustelussa huomioidaan nykyhetken ja toivotun tulevaisuuden välisiä ristiriitoja sekä tarkastellaan aikaisempia muutoksenteekoon liittyviä kokemuksia. (Miller & Rollnick 2013, 215.)

Ambivalenssi on tavallinen osa muutosprosessia ja edistystä alun esiharkintavaiheesta, jossa ihminen ei saata nähdä lainkaan syitä muutokselle. Ambivalenssissa esiintyy samanaikaisesti toisistaan eriäviä motiiveja, mikä voi kuormittaa ja tuntua epämiellyttävältä, mutta toisaalta juuri epämukavuus voi työntää ihmisen edelleen kohti seuraavaa vaihetta. (Miller & Rollnick 2013, 157.) Ambivalenssi osoittaaakin, että ihminen on jo askeleen lähempänä muutosta (Miller & Rollnick 2013, 6–7).

Ammattilaisen on seurattava tarkkaavaisesti asiakkaan tuottamaa puhetta ja tarkkailtava tämän muutosvalmiutta muutospuheen laadun kautta (Miller & Rollnick 2013, 163). Halujen, kykyjen, syiden ja tarpeiden lisääntynyt tai aiempaa tarkempi

kuvailu asiakkaan puheessa voi osoittaa, että tämä on valmis siirtymään kohti suunnitteluvaihetta. (Miller & Rollnick 2013, 260.) Suunnitteluvaiheessa keskitytään etenkin aktivoivaan muutospuheeseen, joka johdattaa asiakasta kohti toimintaa. Tämä tapahtuu tarkastelemalla asetettua tavoitetta ja erilaisia tavoitetta kohti kuljettavia vaihtoehtoja. Asiakkaalle luodaan suunnitelma, jossa huomioidaan mahdolliset muutoksen eteen tulevat haasteet ja toimintakeinot niistä selviämiseksi. Aktivoiva muutospuhe ennakoi sitoutumispuhetta, jossa asiakas ilmaisee tahtoaan käyttämällä puheensa verbejä kuten ”aion” ja ”lupaan”. (Payne 2020, 142.) Aktivoiva muutospuhe ja sitoutumispuhe ovat mobilisoivaa puhetta, joka kertoo ambivalenssin ratkaisemisesta (Miller & Rollnick 2013, 162).

Miller ja Rollnick vertaavat prosessia ylä- ja alamäen kulkemiseen. Valmistelevan muutospuheen vaiheessa eteneminen voi tuntua sekä ammattilaisesta että asiakkaasta itsestään kuin ylämäessä tarpomiselta. Kiipeäminen ambivalenssin liukkailla rinteillä on vaivalloista ja vaatii ponnistelua. Valmistelevan muutospuheen lisääntyessä myös mobilisoivan puheen määrä kasvaa, minkä myötä matkanteosta tulee vattomampaa, ikään kuin alamäkeen kulkemista. Tällöinkin matkan varrella on kuitenkin yhä riskikohtia, joissa ammattilaisen tulee muistaa kulkea asiakkaan rinnalla ja edetä tämän määrittämässä tahdissa. (Miller & Rollnick 2013, 163.)

4 TRANSTEOREETTINEN MUUTOSVAIHEMALLI

1980-luvulla Prochaska & DiClemente kehittivät transteoreettista muutosvaihemallia, joka korostaa asiakkaan muutosvalmiuden huomioimista hoidon suunnittelussa. Transteoreettinen malli esittää, että terveyskäyttäytymistään muuttaessa ihmiset käyvät läpi viisi vaihetta: esiharkintavaihe, harkintavaihe, valmistautumisvaihe, toimintavaihe sekä ylläpitovaihe. Malli koostui aluksi neljästä vaiheesta, mutta laajentui sittemmin viisivaiheiseksi huomioiden myös valmistautumisen omana vaiheenaan. Aiemmin prosessin ajateltiin olevan lineaarinen, mutta tästä ajatuksesta on myöhemmin luovuttu. Vaikkakin lineaarinen eteneminen vaiheesta toiseen on mahdollista, ei muutosprosessi aina etene yhtä suoraviivaisesti. (Prochaska ym. 1992.)

Esiharkintavaiheessa ihminen on vielä jonkin asteisessa kieltämisvaiheessa eikä tosissaan harkitse muutoksen tekemistä. Esiharkintavaiheessa olevat saattavat osallistua hoitoon ulkoisesta paineesta ja näyttää muuttavansa käyttäytymistään, mutta paineen loppuessa he yleensä palaavat vanhoihin käyttäytymismalleihin. Vasta harkintavaiheessa ihminen tiedostaa ongelmansa ja harkitsee tosissaan muutosta, vaikka ei vielä olekaan sitoutunut muuttamaan toimintaansa. Tämä vaihe saattaa kestää kauan, jopa vuosia, ja sisältää hyötyjen sekä haittojen punnitsemista. Ihminen voi tietää mitä haluaa, mutta ei ole vielä täysin valmis muutokseen. (Prochaska ym. 1992.)

Valmistautumisvaiheessa ihmisellä on intentio muuttaa käyttäytymistään lähitulevaisuudessa, ja hän ottaa pieniä askelia kohti muutosta. Tätä seuraa toimintavaihe, jossa ihminen muokkaa käyttäytymistään ja ympäristöään tukemaan muutosta.

Toimintavaihe vaatii huomattavasti energiaa ja sitoutumista, ja tässä vaiheessa myös muutos on näkyvintä. Sekä toimintaan valmisteleva että muutoksen ylläpitämiseen vaadittava työ on kuitenkin välttämätöntä muutoksen onnistumisen kannalta. (Prochaska ym. 1992.)

Ylläpitovaiheessa ihmisen täytyy työskennellä muutoksen ylläpitämiseksi ja välttää houkutusta palata aiempaan käyttäytymismalliin. Relapsi on kuitenkin varsin yleistä muutosprosessissa ja tapahtuu suurimmalle osalle ihmisistä. Tällöin ihminen palaa vanhaan toimintaan ja aiempaan vaiheeseen, mutta ei kuitenkaan välttämättä aivan prosessin alkuun. Toisinaan relapsista seuranneella häpeällä, syyllisyydellä ja epäonnistumisen kokemuksella saattaa kuitenkin olla niin lannistava vaikutus, että ihminen palaa takaisin esiharkintavaiheeseen. (Prochaska ym. 1992.)

5 TUTKIELMAN TOTEUTUS JA TIEDONHAKU

Kandidaatintutkielmani on kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkittava ilmiö kuvataan laaja-alaisesti ilman tiukkoja ja tarkkoja sääntöjä (Salminen 2011, 6). Tutkimuskysymys muotoillaan kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tavallisesti kysymykseksi, jota voidaan tarkastella yhdestä tai useasta näkökulmasta (Grant & Booth 2009). Tutkimuskysymyksen on oltava riittävän täsmällinen ja rajattu, jotta ilmiötä voidaan tarkastella syvällisesti. Toisaalta se voi olla myös väljä, mikä mahdollistaa ilmiön tarkastelun monesta näkökulmasta. Ennen tutkimuskysymyksen muotoilua tehdään yleensä alustava kirjallisuuskatsaus, joka auttaa määrittelemään tutkimuskysymyksen ja liittämään sen osaksi laajempaa käsitteellistä tai teoreettista kehystä. (Kangasniemi ym. 2013, 295.)

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa aineiston valinta ja analyysi tapahtuvat osittain samanaikaisesti. Aineiston valinnassa keskitytään jokaisen alkuperäistutkimuksen rooliin tutkimuskysymyksen näkökulmasta. Keskeisin kriteeri valinnassa on aineiston sisältö ja sen suhde muihin valikoituihin tutkimuksiin. Sekä tutkimuskysymys että siihen vastaamaan valittu aineisto tarkentuvat tutkimuksen edetessä. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa aineiston riittävyys määrittyy tutkimuskysymyksen laajuuden perusteella. (Kangasniemi ym. 2013, 295–296.)

Suoritin tiedonhaun Proquestin Social Services Abstracts -tietokannasta. Halusin etsiä artikkeleita, joissa mainitaan jo abstraktissa tutkielmani kannalta tärkeät käsitteet, jotta hakutulokset olisivat mahdollisimman osuvia. Käytin hakulauseketta:

abstract("motivational interviewing") AND abstract(("domestic violence" OR "intimate partner violence" OR batter*)). Rajasin hakutulokset englanninkielisiin sekä vertaisarvioituihin, ja lajittelin ne relevanssin perusteella. Hakutuloksia tuli 36 kappaletta.

Kävin hakutuloksia läpi lukemalla ensin artikkeleiden otsikot. Päätin jättää pois sellaiset hakutulokset, joiden otsikossa viitattiin seksityöhön, päihteisiin tai alkoholi-ongelmaan, sillä näin sain rajattua tuloksia osuvimmiksi ja karsittua pois sellaisia artikkeleita, jotka käsitelivät lähisuhdeväkivallan lisäksi muuta ilmiötä. Tämän jälkeen kävin läpi artikkeleiden abstraktit ja pyrin löytämään joukosta sellaiset tutkimukset, jotka keskittyivät käsittelemään motivoivan haastattelun käyttöä lähisuhdeväkivaltaa tekevien tai kokevien kanssa. Tästä hausta valikoitui aineistoon 7 artikkelia. Lopuksi löysin vielä lumipallotekniikan avulla Hughesin & Rasmussenin (2010) artikkelin lähteistä Rasmussenin ja muiden (2008) artikkelin.

TAULUKKO 1 Kirjallisuuskatsaukseen valitut artikkelit

Tutkimuksen nimi	Tekijät	Julkaisu	Keskeiset tulokset
Stages of Change and the Group Treatment of Batterers: A Randomized Clinical Trial (2010)	Alexander, P. C., Morris, E., Tracy, A. & Frye, A.	Violence and Victims, 25(5), 571-587.	Motivoivaa haastattelua käyttäneet terapeutit raportoivat kohdanneensa vähemmän resistanssia väkivaltaa käyttäneiden miesten osalta. Lisäksi miesten kumppaneiden raportit fyysisestä aggressiosta vähenivät.
Using the Stages of Change to Counsel Victims of Intimate Partner Violence (2022)	Craven, L. C., Carlson, R. G. & Waddington, A. F.	The Family Journal, 30(3), 334-340.	Motivoivan haastattelun käyttö voi auttaa ammattilaisia soveltamaan taitojaan uhrin muutosvalmiuden mukaan sen sijaan, että he painostaisivat uhria muutokseen. Uhrin tarpeiden ja muutosvalmiuden huomiointi voivat parantaa

			hoitoa ja rohkaista uhria jatkamaan palvelua.
The Utility of Motivational Interviewing in Domestic Violence Shelters: A Qualitative Exploration (2010)	Hughes, M. J. & Rasmussen, L. A.	Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 19(3), 300-322.	Motivoiva haastattelu voi lisätä lähisuhdeväkivallan uhrien hoidon tehokkuutta ja uhrien minäpystyvyyden kokemusta, joka voi auttaa väkivaltaisesta suhteesta irtautumisessa.
Motivational Interviewing as a Mechanism for Change in Men Who Batter: A Randomized Controlled Trial (2008)	Kistenmacher, B. R. & Weiss, R. L.	Violence and Victims, 23(5), 558-570.	Motivoivan haastattelun koeryhmäläiset syyttivät väkivaltaisesta käytöksestään vähemmän ulkoisia tekijöitä ja raportoivat toimineensa enemmän väkivaltaisen käyttäytymisen muuttamiseksi kuin verrokiryhmäläiset.
Challenges to an Individualized Approach Toward Batterers Intervention Programs in the Context of Coordinated Community Response to the Intimate Partner Violence in Lithuania (2024)	Michailovič, I., Vaičiūnienė, R., Justickaja, S. & Viršilas, V.	Journal of Family Violence, 39(2), 271-284.	Fasilitaattorien pätevyys ja motivoivaan haastatteluun perustuvat interventiot voivat vahvistaa tekijöiden motivaatiota osallistua hoito-ohjelmaan. Väkivallan tekijöiden motivaation puute on yksi merkittävimmistä hoito-ohjelmien haasteista, ja ulkoisen motivaation kautta hoitoon ohjautuminen kasvattaa hoidon keskeyttämisen riskiä.
Motivational Interviewing as a Pre-group Intervention for Partner-Violent Men (2008)	Musser, P. H., Semiatin, J. N., Taft, C. T. & Murphy, C. M.	Violence and Victims, 23(5), 539-557.	Motivoiva haastattelu voi lisätä vastaanottavuutta hoidolle lähisuhdeväkivallan interventioissa.
Applying Motivational Interviewing in a Domestic Violence Shelter: A Pilot Study Evaluating the Training of Shelter Staff (2008)	Rasmussen, L. A., Hughes, M. J. & Murray, C. A.	Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 17(3), 296-317.	Motivoiva haastattelu lisäsi koeryhmän muutosvalmiutta verrattuna verrokiryhmään. Motivoiva haastattelu on tehokas interventio, joka voi vahvistaa väkivallan uhrien

			itsetietoisuutta ja voimaannuttaa heitä.
Motivational Interviewing and Social Work Practice (2005)	Wahab, S.	Journal of Social Work: JSW, 5(1), 45-60.	Motivoiva haastattelu on sosiaalityöhön soveltuva interventio, jolla voidaan edistää käyttäytymisen muuttamista. Menetelmän arvot käyvät yhteen sosiaalityön keskeisten arvojen kanssa.

6 MOTIVOIVA HAASTATELU LÄHISUHDEVÄKIVAL- TATYÖSSÄ

6.1 Autonomia ja vastuu

Asiakaslähtöisyys ja ihmisen autonomian kunnioittaminen ovat sosiaalityön keskeisiä arvoja, joiden ympärille myös motivoiva haastattelu rakentuu. Sosiaalityön etiikan mukaisesti motivoiva haastattelu kannustaa asiakasta itse asettamaan tavoitteen ja tahdin, jolla tavoitettaan kohti etenee. Toisaalta asiakaslähtöisyyden toteutuminen edellyttää, että ammattilainen kunnioittaa myös asiakkaan valintaa olla tekemättä muutosta. Motivoivan haastattelun harjoittaminen voi olla ammattilaisille haastavaa, mikäli he eivät miellä ihmisiä oman elämänsä asiantuntijoiksi ja oikeutetuiksi määräämään omasta elämästään. Asiakkaan tekemien valintojen hyväksyminen voi osoitautua haastavaksi etenkin silloin, kun valinnat uhkaavat asiakkaan omaa henkeä. Auttamishalusta huolimatta ammattilaisen ei kuitenkaan ole tarkoitus kertoa, mitä asiakkaan tulisi tehdä, ja asiakkaalla on vapaus olla sitoutumatta muutokseen. (Wahab ym. 2005, 51–56.)

Hughesin ja Rasmussenin (2010, 309) tutkimuksen perusteella lähisuhdeväkivallan uhri saattaa jäädä väkivaltaiseen suhteeseen esimerkiksi siksi, että kokee olevansa emotionaalisesti ja taloudellisesti riippuvainen väkivaltaisesta kumppanistaan.

Päätöstä voi ensisijaisesti ohjata myös pelko (Hughes & Rasmussen 2010, 317–318). Craven ja kumppanit (2022) toteavat, että motivoivalla haastattelulla ammattilainen voi kuitenkin rohkaista uhria tekemään erilaisia valintoja turvallisemman elämän puolesta. Väkivallan uhrin turvallisuutta ja hyvinvointia voidaan lisätä myös ilman suhteesta lähtemistä, ja toisaalta väkivaltaisen suhteen päättäminen voi hetkittäin jopa heikentää uhrin turvallisuutta. Menetelmän avulla ammattilainen ja asiakas voivat yhdessä tarkastella, millaisilla valinnoilla uhri voisi saavuttaa toiveensa joko nykyisen suhteen aikana tai sen päätyttyä. (Craven ym. 2022.)

Hughesin ja Rasmussenin (2010) tutkimuksessa motivoivan haastattelun havaittiin lisäävän uhrien sitoutumista turvallisuutta parantaviin valintoihin pelosta huolimatta. Motivoiva haastattelu auttoi uhreja tuntemaan itsensä vahvemiksi ja ottamaan vastuuta omasta elämästään. Koeryhmän jäsenet kokivat, että terapeutit olivat auttaneet heitä vahvistumaan asettamalla heille vastuuta. Lisäksi he kokivat hyötynensä oman puheensa reflektomisesta, sillä se auttoi heitä hahmottamaan nykyistä elämäntilannetta ja kuuntelemaan itseään. Lisäksi ryhmän jäsenet kykenivät nimeämään tiettyjä tekniikoita, jotka auttoivat heitä, ja joita he ajattelivat voivansa käyttää niin ihmissuhteissa kuin muutenkin tulevaisuudessa. (Hughes & Rasmussen 2010, 314–319.) Toisaalta Cravenin ja kumppaneiden (2022) mukaan on tärkeää varmistaa, ettei ammattilainen vahingossa synnytä uhrissa ajatusta siitä, että tämä olisi itse vastuussa väkivallasta tai kykenisi kontrolloimaan sitä, sillä väkivalta on aina tekijän vastuulla.

Hughesin & Rasmussenin (2010, 318) mukaan motivoiva haastattelu voi auttaa uhreja keskittymään itsessään heikkouksien sijasta vahvuuksiin sekä näkemään positiivisia ominaisuuksia elämässä ja itsessään. Koeryhmän jäsenillä vaikutti olevan vahva minäkäsitys ja itseluottamus, ja he ymmärsivät paremmin heidän aiempien kokemustensa ja uskomustensa vaikutuksen väkivaltaisessa suhteessa elämiseen. Menetelmän avulla saavutettu positiivinen mielentila voi mahdollisesti tukea muutoksen tekemistä ja ehkäistä paluuta väkivaltaisiin suhteisiin. (Hughes & Rasmussen 2010, 318–319.)

Väkivallan tekijän kanssa tehtävässä lähisuhdeväkivaltatyössä autonomian toteutumista monimutkaistaa se, että väkivallan käyttäminen ei ole yksinomaan ihmisen oma asia, sillä se vahingoittaa muita. Lisäksi hoitoon osallistuminen saattaa tapahtua tuomioistuimen määräyksestä, jolloin päätös hoidon aloittamisesta ei ole lähtöisin ihmisestä itsestään. (Musser ym. 2008, 554.) Kistenmacherin & Weissin (2008, 568) tutkimuksen perusteella motivoivalla haastattelulla voidaan kuitenkin edistää väkivallan tekijöiden vastuun ottamista ja auttaa tekijöitä muuttamaan väkivaltaista käyttäytymistään. Motivoivaan haastatteluun osallistuneet väkivallan tekijät syyttivät vähemmän uhria ja yhteiskuntaa sekä muita ulkoisia tekijöitä väkivaltaisesta käytöksestään (Kistenmacher & Weiss 2008, 567). Myös Musserin ja muiden (2008) tutkimuksessa miehet, joiden hoidon alkuvaiheessa käytettiin motivoivaa haastattelua, olivat kykeneväisempiä ottamaan enemmän vastuuta väkivaltaisesta käyttäytymisestään kuin miehet, joiden hoitoon ei sisällynyt motivoivaa haastattelua.

Michailovič ja muut (2024, 280–281) toteavat motivoivaan haastatteluun perustuvien interventioiden käytön olevan välttämätöntä silloin, kun tekijä kieltää väkivaltaisuutensa, vähättelee käyttäytymistään tai syyttää väkivaltaisuudestaan uhria tai ympäristöä. Tällainen käytös saattaa olla seurausta siitä, etteivät väkivallan tekijät alun perin olleet riittävän motivoituneita osallistumaan heille suunnattuun hoito-ohjelmaan, tai että he menettivät motivaation hoidon aikana fasilitaattorin osaamattomuuden tai muiden tekijöiden vuoksi (Michailovič ym. 2024, 281). Kistenmacherin ja Weissin (2008) tutkimuksen perusteella motivoiva haastattelu voi olla hyödyllinen menetelmä väkivaltaisuutensa kieltävien miesten kanssa työskentelyyn, sillä sen avulla voidaan työstää väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyviä ristiriitoja. Useat väkivaltaa käyttävät miehet eivät ajattele väkivallan käyttämisen naisia kohtaan olevan sopivaa, vaikka heidän käytöksensä näyttäytyy toisenlaisena. Toisinaan väkivaltaa käyttävien miesten halut ja toiveet ovatkin merkittävässä ristiriidassa heidän käyttäytymisensä kanssa. (Kistenmacher & Weiss 2008, 560.) Ammattilaisen tehtävänä ei kuitenkaan ole suoraan osoittaa asiakkaalle tämän puheessa esiintyviä ristiriitoja, vaan reflektoida asiakkaan toiveita ja ongelmakohtia, jolloin asiakas voi itse havaita näiden välillä olevan ristiriidan (Craven ym. 2022).

6.2 Muutosvalmiuden huomioiminen

Craven ja muut (2022) painottavat, että motivoivassa haastattelussa ammattilainen ei painosta asiakasta muutoksen tekemiseen, vaan huomioi asiakkaan muutosvalmiuden ja soveltaa taitojaan sen mukaan. Yksilöllisten tarpeiden ja muutosvalmiuden huomioiminen voivat edistää tuetuksi tulemisen kokemusta, mikä puolestaan voi rohkaista uhria jatkamaan palvelua ja lisätä hoidon tehokkuutta. Uhri saattaa jo muutosprosessin esiharkintavaiheessa ollessaan tiedostaa suhteen väkivaltaisuuden, mutta voi kokea toivottomuutta muutoksen suhteen tai koittaa rationalisoida kumppaninsa käyttäytymistä. Uhrin tulee kuitenkin saada lähteä väkivaltaisesta parisuhteesta vasta sitten, kun hän on itse siihen valmis, sillä liian suuriin muutoksiin rohkaiseminen voi herättää uhrissa resistanssia. Näin voi käydä myös, mikäli uhri kokee ammattilaisen halveksuvan hänen väkivaltaista kumppaniaan. (Craven ym. 2022.) Wahab (2005) toteaa, että ammattilaisen onkin kuunneltava tarkasti asiakkaan tuottamaa puhetta ja kiinnitettävä huomiota myös siihen, millaista kieltä itse käyttää. Asiakas saattaa esimerkiksi olla puhumatta tapahtuneesta väkivallasta väkivaltana tai pahoinpitelynä, jolloin ammattilainenkaan ei käytä puheessaan näitä sanoja. (Wahab 2005.)

Rasmussenin ja muiden (2008) mukaan motivoiva haastattelu voi olla hyödyllinen menetelmä harkintavaiheessa olevien uhrien muutosvalmiuden lisäämiseen. Motivoivan haastattelun käyttö turvakotijakson aikana voi auttaa ylläpitämään uhrien muutosvalmiutta tai lisätä sitä, kun päinvastoin tyypilliset turvakodeissa tarjottavat palvelut voivat jopa johtaa muutosvalmiuden laskuun (Rasmussen ym. 2008, 309–310). Hughesin ja Rasmussenin (2010, 320) mukaan motivoivaa haastattelua käyttämällä voitaisiin vähentää suhteeseen jäämiseen liittyvää ambivalenssia ja tehostaa uhrien turvakodissa saamaa palvelua. Motivoiva haastattelu voi auttaa uhreja tunnistamaan väkivallan tekijän voimankäyttöä ja kontrolloinnin keinoja (Hughes & Rasmussen 2010, 319).

Musserin ja muiden (2008, 554) tutkimuksen perusteella myös lähisuhdeväkivaltaa käyttävien miesten hoitoa voitaisiin tehostaa huomioimalla hoidossa asiakkaan muutosvalmius ja panostamalla yhteistyöperustaiseen työskentelyyn. Tutkimuksessa

kumppanuutta ja yhteistyötä edistettiin esimerkiksi siten, että tapaamisen jälkeen ammattilainen lähetti asiakkaalle henkilökohtaisen, käsin kirjoitetun viestin, jolla kannusti asiakasta osallistumaan seuraavalle tapaamiselle. Lisäksi terapeutit antoivat asiakkaille henkilökohtaista palautetta. (Musser ym. 2008, 547.) Myös Michailovič ja muiden (2024, 281) tutkimuksessa hoito-ohjelmien fasilitaattorit sekä väkivallan tekijät korostivat yhteistyön merkitystä. Fasilitaattorien kannustamisen koettiin kasvattaneen motivaatiota hoito-ohjelman suorittamiseen (Michailovič ym. 2024, 281).

Motivoiva haastattelu saattaa tukea tehokkaammin muutostietoisuuden herättämisestä asiakkaissa, joiden muutostietoisuus on valmiiksi matalampi. Alexander ja muut (2010) vertasivat tutkimuksessaan kahden eri ryhmämuotoisen intervention tehokkuutta, joista toisessa väkivallan tekijöiden hoidossa käytettiin motivoivaa haastattelua ja toisessa kognitiivisbehavioraaliselle terapialle tyypillisiä tekniikoita. Ryhmien välillä ei ilmennyt eroavaisuuksia sen suhteen, kuinka miehet raportoivat omasta aggressiivisuudestaan hoidon loppuvaiheessa. Sen sijaan eroavaisuuksia ilmeni kuitenkin miesten kumppaneiden raportoimassa fyysisessä aggressiossa. Motivoivan haastattelun ryhmään osallistuneiden miesten kumppanit raportoivat seurannassa kokeneensa fyysistä aggressiota huomattavasti vähemmän kuin verrokkiryhmään osallistuneiden miesten kumppanit. Valmiiksi korkeamman muutostietoisuuden omaavat miehet vaikuttivat hyötyvän enemmän perinteisestä terapiasta ilman motivoivaa haastattelua. (Alexander ym. 2010.) Alexanderin ja muiden (2010, 573) mukaan motivoivat menetelmät saattavatkin olla vähemmän tehokkaita jo toimintavaiheessa oleville väkivallan tekijöille.

Löydös on yhtäläinen Musserin ja muiden (2008) tutkimuksen tulosten kanssa, jotka indikoivat, että motivoiva haastattelu auttoi muutostietoisuuden varhaisissa vaiheissa olevia väkivallan tekijöitä etenemään muutostietoisuudessa. Tämän voidaan katsoa olevan eduksi hoidon tehokkuuden kannalta, sillä Alexanderin ja muiden (2010, 573) mukaan merkittävä osa hoitoon ohjatuista pahoinpitelijöistä on esiharkinta- ja harkintavaiheessa. Toisaalta Musserin ja kumppaneiden (2008) tutkimuksessa havaittiin kuitenkin motivoivan haastattelun auttavan muutostietoisuuden myöhemmissä vaiheissa olevia arvioimaan omaa muutoksen tarvettaan.

6.3 Sisäisen motivaation edistäminen

Nykyään tiedetään, että ihmiset harvoin muuttavat käyttäytymistään vain sen perusteella, että heitä kehoitetaan tekemään niin (Wahab 2005). Michailovič ja muiden (2024, 275) tutkimuksen perusteella motivaation puute onkin yksi isoimmista haasteista, joita fasilitaattorit kohtaavat työskennellessään lähisuhdeväkivallan tekijöiden kanssa. Ulkoisen motivaation, kuten tuomioistuimen määräyksen, perusteella hoito-ohjelmiin ohjautuminen voi kasvattaa hoidon keskeyttämisen riskiä ja vaikuttaa negatiivisesti hoidon tehokkuuteen. (Michailovič ym. 2024, 275.) Kistenmacherin ja Weissin (2008, 559) mukaan useimmat väkivaltaa käyttävistä miehistä motivoituvat kuitenkin aloittamaan hoidon ulkoisen paineen vaikutuksesta, vaikka sisäisen motivaation nähdään usein olevan yhteydessä hoidon onnistumiseen. Michailovič ja kumppaneiden (2024, 277) mukaan hoitoon motivoitumiseen vaikuttaa sisäisen motivaation lisäksi se, vastaako hoidon lähestymistapa asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin.

Musser ja kumppanit (2008) toteavat, että motivoiva haastattelu voi lisätä vastaanottavuutta hoidolle lähisuhdeväkivallan interventioissa. Kistenmacherin ja Weissin (2008, 567) mukaan menetelmän motivaatiota vahvistava vaikutus saattaa perustua siihen, että se lisää muutosvalmiutta tukevia ajatuksia sen sijaan, että se vähentäisi muutosresistanssia tukevia ajatuksia. Motivointi voi Michailovič ja muiden (2024, 275) tutkimuksen perusteella olla hyödyllistä jo ennen varsinaisen hoito-ohjelman alkamista, sillä ulkoisen motivaation kautta hoitoon ohjautuneet saattavat ajatella, ettei aktiivinen osallistuminen hoidossa ole välttämätöntä. Tällöin väkivaltaa käyttävät saattavat asennoitua negatiivisesti hoitoon ja kokea hoito-ohjelman ammattilaiset jopa vihollisina. Tutkimuksessa haastatellut fasilitaattorit painottivatkin puheissaan hoitoa edeltävän motivoimisen tärkeyttä, jotta väkivaltaa käyttävät sitoutuisivat hoitoon paremmin eivätkä enää hoidossa ollessaan kiistäisi käyttäneensä väkivaltaa. (Michailovič ym. 2024, 275.)

Väkivallan uhrin kohdalla käyttäytymisen muuttaminen voi Wahabin (2005, 55) mukaan edellyttää, että uhri kokee tulevansa tuetuksi ja hyväksytyksi sellaisena kuin on. Craven ja muut (2022) toteavat, että motivoivan haastattelun turvallinen ja

tuomitsematon keskusteluympäristö tarjoaa uhrille mahdollisuuden omien ajatusten ja tunteiden tarkasteluun, johon ei välttämättä ole väkivaltaisessa suhteessa eläessä ollut mahdollisuutta. Uhri on saattanut kuulla hyvää tarkoittavilta läheisiltään neuvoja tilanteen ratkaisemiseksi, mutta hänellä ei ole ollut tilaa pohtia, mitä itse haluaa. Aktiivisen kuuntelun kautta ammattilainen voi auttaa uhria tunnistamaan tämän itse tuottamasta puheesta sellaisia asioita, jotka voivat toimia motivaationa muutoksen tekoon. Tällä tavoin uhrissa voi herätä sisäinen motivaatio muutoksen tekemiseen. Myös muutoksen ylläpitämistä voidaan tukea ilmaisemalla hyväksyntää ja validoimalla uhrin muutoksen eteen tekemiä valintoja. (Craven ym. 2022.)

7 POHDINTA

Tutkin tässä kandidaatintutkielmassa motivoivan haastattelun käyttöä lähisuhdeväkivaltatyössä. Tarkoituksenani oli selvittää, kuinka motivoivaa haastattelua voidaan käyttää muutosmotivaation vahvistamiseen lähisuhdeväkivaltatyössä. Halusin tutkielmassani tuoda lyhkäisesti esille ilmiön sukupuolistuneisuutta, sillä kuten Piippo (2022, 37) toteaa, tilastoissa korostuvaa väkivallan ja sukupuolen yhteyttä ei voi sivuuttaa. Naiset kokevat jo nuorella iällä seurustelusuhteissaan huomattavan paljon väkivaltaa (Attila ym. 2023). Toisaalta vaikka lähisuhdeväkivallan uhri on tyypillisesti nainen (Hearn 2013; Attila 2023; Hietämäki ym. 2023), kokevat lähisuhdeväkivaltaa myös muut sukupuolet. Väkivaltaan liitettävä häpeä ja syyllisyys aiheuttavat väkivallasta vaikenemista, minkä vuoksi on äärimmäisen tärkeää huomioida väkivallan kokemisen mahdollisuus sukupuolesta riippumatta. Oletus siitä, että miehet eivät kokisi naisten tekemää väkivaltaa voi mahdollisesti lisätä väkivallasta vaikenemista.

Hyödyllistä voisi olla tarkastella myös muunsukupuolisten kokemaa ja tekemää lähisuhdeväkivaltaa, sillä tieteessä ja tutkimuksessa on kulttuurimme tapaan pitkään korostunut vain mies- ja naissukupuoli. Koska tutkielmani keskittyy motivoivan haastattelun käyttöön muutosmotivaation vahvistamisessa, ei sukupuolten välisten erojen laajempi tarkastelu tässä tutkielmassa ollut tarkoituksenmukaista. Myös trans-teoreettisen muutosvaihemallin kriittinen tarkastelu rajautui tutkielman ulkopuolelle, vaikka se olisi voinut tarjota vielä kattavamman näkökulman aiheeseen. Lisäksi

suurempi aineisto olisi mahdollistanut laajemman katsauksen aiheeseen ja lisännyt tulosten yleistettävyyttä.

Koostamastani aineistosta kävi ilmi, että suuri osa hoitoon ohjatuista väkivallan tekijöistä on esiharkinta- ja harkintavaiheessa (Alexander ym. 2010) ja merkittävä osa tekijöistä ohjautuu hoitoon ulkoisen motivaation vaikutuksesta (Michailovič ym. 2024, 275). Motivoiva haastattelu soveltuu erityisen hyvin käytettäväksi juuri tässä vaiheessa, sillä esiharkintavaiheessa esiintyy tavallisesti ongelman kieltämistä, ja ulkoisen paineen väistyessä ihminen palaa usein toimimaan vanhalla tavalla. Väkivaltaisen käytöksen lopettaminen edellyttää käytöksen tunnistamista ja myöntämistä, mitä motivoivalla haastattelulla voidaan edistää. Musserin ja muiden (2008) mukaan motivoiva haastattelu hyödyttääkin etenkin muutosprosessin alussa olevia asiakkaita. Motivoivan haastattelun käyttö voi auttaa väkivallan tekijöitä tiedostamaan käyttäytymiseen liittyviä ristiriitoja (Kistenmacher & Weiss 2008, 560), lisätä tekijöiden vastuunottoa sekä parantaa vastaanottavuutta hoidolle (Kistenmacher & Weiss 2008; Musser ym. 2008).

Motivoiva haastattelu voi rohkaista myös uhreja ottamaan vastuuta omasta elämästään ja auttaa heitä tuntemaan olonsa vahvemmiksi (Hughes & Rasmussen 2010). Voimaantumisen myötä ihminen voi tunnistaa omia vahvuuksiaan ja nähdä itsensä kykeneväisenä muutokseen. Motivoiva haastattelu on asiakkaan itsemääräämisoikeutta kunnioittava menetelmä, joka antaa asiakkaalle mahdollisuuden asettaa itse tavoitteita ja edetä omassa tahdissa kohti muutosta (Wahab 2005). Tällöin asiakas voi kokea olevansa itse vastuussa muutoksestaan, mikä voi auttaa vahvistamaan sisäistä motivaatiota.

Harkintavaiheessa motivoiva haastattelu mahdollistaa hyötyjen ja haittojen punnitsemisen tuomitsemattomassa ilmapiirissä. Menetelmä tarjoaa lähisuhdeväkivallan uhrille turvallisen ympäristön, jossa hän voi tarkastella ajatuksiaan ja tunteitaan (Craven ym. 2022). Omien toiveiden tarkasteleminen voi auttaa tavoitteen asettamisessa ja kasvattaa muutosmotivaatiota. Toisaalta tilanteessa voi esiintyä vastakkaisia tunteita, mikä voi vaikeuttaa väkivaltaisesta suhteesta irtaantumista. Motivoiva haastattelu voi kuitenkin auttaa vähentämään uhrien väkivaltaiseen suhteeseen jäämiseen

liittyvää ambivalenssia (Hughes & Rasmussen 2010, 320) ja lisätä harkintavaiheessa olevien uhrien muutosvalmiutta (Rasmussen ym. 2008). Ambivalenssin vähentäminen edistää siirtymistä harkintavaiheesta valmistautumisvaiheeseen, mikä on hyödyllistä, sillä harkintavaiheen pitkittyminen voi etenkin lyhyempien hoito-ohjelmien kohdalla muodostua haasteeksi. Prochaskan ja muiden (1992) mukaan harkintavaihe voi kestää kuukausia, jopa vuosia. Lyhempien hoitajaksojen kohdalla tuki saattaa loppua kriittisellä hetkellä, mikä voi keskeyttää harkintavaiheessa esiintyvän ambivalenssin tarkastelun ja hidastaa siirtymistä muutosprosessin seuraavaan vaiheeseen.

Cravenin ja muiden (2022) mukaan motivoivassa haastattelussa tapahtuva asiakkaan muutosvalmiuden huomioiminen voi lisätä kokemusta tuetuksi tulemisesta ja tätä kautta kasvattaa hoidon tehokkuutta sekä tukea hoidon jatkamista. Myös ammattilaisten antama kannustus voi kasvattaa motivaatiota hoidon jatkamiseen (Michailovič ym. 2024, 281). Jos ihminen saa tukea ja vahvistusta, hän ei välttämättä myöskään lannistu mahdollisesta relapsista. Tällöin relapsista seuraava siirtymä muutosprosessissa taaksepäin voi olla pienempi, kuin mitä se olisi ilman saatua tukea.

Aineistoni perusteella motivoiva haastattelu sopii hyvin käytettäväksi myös muutosvaihemallin myöhemmissä vaiheissa olevien hoidossa, sillä se auttaa valmistelemaan, toteuttamaan ja ylläpitämään muutosta. Motivoiva haastattelu auttaa uhreja valmistautumaan muutokseen tarjoamalla heille välineitä ja tukemalla heitä muutoksen toteuttamisessa (Hughes & Rasmussen 2010; Craven ym. 2022). Lisäksi menettelmä voi auttaa myöhemmissä vaiheissa olevia väkivallan tekijöitä arvioimaan muutoksen tarpeellisuutta (Musser ym. 2008). Transteoreettisen muutosvaihemallin viitekehyksestä tarkasteltuna motivoiva haastattelu vaikuttaa tarjoavan tehokkaan lähestymistavan vahvistaa väkivallan tekijöiden sekä uhrien muutosmotivaatiota.

LÄHTEET

Aineisto

Alexander, P. C., Morris, E., Tracy, A. & Frye, A. (2010). Stages of Change and the Group Treatment of Batterers: A Randomized Clinical Trial. *Violence and victims*, 25(5), 571–587. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.25.5.571>

Craven, L. C., Carlson, R. G. & Waddington, A. F. (2022). Using the Stages of Change to Counsel Victims of Intimate Partner Violence. *The Family journal* (Alexandria, Va.), 30(3), 334–340. <https://doi.org/10.1177/10664807221090951>

Hughes, M. J. & Rasmussen, L. A. (2010). The Utility of Motivational Interviewing in Domestic Violence Shelters: A Qualitative Exploration. *Journal of aggression, maltreatment & trauma*, 19(3), 300–322.

<https://doi.org/10.1080/10926771003705213>

Kistenmacher, B. R. & Weiss, R. L. (2008). Motivational Interviewing as a Mechanism for Change in Men Who Batter: A Randomized Controlled Trial. *Violence and victims*, 23(5), 558–570. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.23.5.558>

Michailovič, I., Vaičiūnienė, R., Justickaja, S. & Viršilas, V. (2024). Challenges to an Individualized Approach Toward Batterers Intervention Programs in the Context of Coordinated Community Response to the Intimate Partner Violence

in Lithuania. *Journal of family violence*, 39(2), 271–284.

<https://doi.org/10.1007/s10896-022-00467-6>

Musser, P. H., Semiatin, J. N., Taft, C. T. & Murphy, C. M. (2008). Motivational Interviewing as a Pregooup Intervention for Partner-Violent Men. *Violence and victims*, 23(5), 539–557. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.23.5.539>

Rasmussen, L. A., Hughes, M. J. & Murray, C. A. (2008). Applying Motivational Interviewing in a Domestic Violence Shelter: A Pilot Study Evaluating the Training of Shelter Staff. *Journal of aggression, maltreatment & trauma*, 17(3), 296–317. <https://doi.org/10.1080/10926770802402980>

Wahab, S. (2005). Motivational Interviewing and Social Work Practice. *Journal of social work : JSW*, 5(1), 45–60. <https://doi.org/10.1177/1468017305051365>

Tutkimuskirjallisuus

Attila, H., Keski-Petäjä, M., Pietiläinen, M., Lipasti, L., Saari, J. & Haapakangas, K.

(2023). Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021:

Loppuraportti. Tilastokeskus. Haettu 14.3.2024 osoitteesta

https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/187737/sukupuolistunut_v%c3%a4kivalta_ja_1%c3%a4hisuhdev%c3%a4kivalta_suomessa_2021_-_loppuraportti.pdf

Attila, H., Pietiläinen, M., Keski-Petäjä, M., Hokka, P. & Nieminen, M. (2018). Tasa-arvobarometri 2017. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 8/2018. Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3932-5>

Burkitt, K. H. & Larkin, G. L. (2008). The Transtheoretical Model in Intimate Partner Violence Victimization: Stage Changes Over Time. *Violence and victims*, 23(4), 411–431. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.23.4.411>

Dobash, R.P. & Dobash, R.E. (2004). Women’s violence to men in intimate relationships. Working on a puzzle. *British Journal of Criminology*, 44 (3), 324–349. <https://doi.org/10.1093/bjc/azh026>

- Ensi- ja turvakotien liitto & Kainulainen, H. (2006). Perhe- ja lähisuhdeväkivalta: Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liitto.
- Grant, J. M. & Booth, A. (2009). A typology of reviews: An analysis of 14 review types and associated methodologies. *Health Information and Libraries Journal*, 26, 91–108. <https://doi.org/10.1111/j.1471-1842.2009.00848.x>
- Hearn, J. (2013). The sociological significance of domestic violence: Tensions, paradoxes and implications. *Current sociology*, 61(2), 152–170. <https://doi.org/10.1177/0011392112456503>
- Hietamäki, J., Krogell, J., Koukkula, M., Laajasalo, T. Väkivaltakokemukset, verkkoraportti, Terve Suomi -tutkimuksen tuloksia. (28.11.2023). Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. Haettu 26.4.2024 osoitteesta https://www.thl.fi/terveysuomi_verkkoraportit/ilmioraportit_2023/vakivaltakokemukset.html
- Hohman, M. (2011). Motivational interviewing in social work practice. Guilford Publications.
- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S., Pietilä, A., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. (2013). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: Eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede*, 25(4), 291–301.
- Laitinen, M., Kinnunen, J., Hannus, R., Rajapolvi, S. & Mönkkönen, S. (2017). Varjosta valoon: Eron jälkeisen vainon tunnistaminen, katkaisu ja uhrien selviytymisen tukeminen. Ensi- ja turvakotien liitto.
- Miller, W. R. & Rollnick, S. (2013). Motivational interviewing: Helping people change (3rd ed.). Guilford Press.
- Naisten Linja. (ei pvm.). Väkivallan syklisyys ja muodot. Haettu 24.4.2024 osoitteesta <https://naistenlinja.fi/vakivallan-syklisyys-ja-muodot/>
- Niemi, J., Kainulainen, H., Honkatukia, P. & Hautanen, T. (2017). Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Vastapaino.
- Payne, M. (2020). How to use social work theory in practice: An essential guide. Policy Press.

- Piippo, S. (2022). Lähisuhdeväkivallan kohtaamisen rakenteet, käytännöt ja toimijuus sosiaalityössä [Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto].
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-4627-0>
- Prochaska, J. O., DiClemente, C. C. & Norcross, J. C. (1992). In Search of How People Change: Applications to Addictive Behaviors. *The American psychologist*, 47(9), 1102–1114. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.47.9.1102>
- Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus?: Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopisto.
- Terveystieteiden tutkimuskeskus. (8.12.2023). Väkivallan muodot. Haettu 14.3.2024 osoitteesta <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivallan-muodot>
- Tilastokeskus. (2.6.2020). Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu 14.3.2024 osoitteesta https://www.stat.fi/til/rpk/2019/15/rpk_2019_15_2020-06-02_tie_001_fi.html
- Walby, S., Towers, J., Balderston, S., Corradi, C., Francis, B., Heiskanen, M., Helweg-Larsen, K., Mergaert, L., Olive, P., Palmer, E., Stöckl, H. & Strid, S. (2017). The Concept and Measurement of Violence Against Women and Men.
https://doi.org/10.26530/OAPEN_623150
- Walker, L. E. A. (2016). *The Battered Woman Syndrome*, Fourth Edition. Springer Publishing Company.
- The Crown Prosecution Service. (24.4.2023). Controlling or Coercive Behaviour in an Intimate or Family Relationship. Haettu 21.3.2024 osoitteesta <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/controlling-or-coercive-behaviour-intimate-or-family-relationship>